

LIMITY GRUZÍNSKÉ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI PŘI BUDOVÁNÍ MÍRU LIMITS OF GEORGIAN CIVIL SOCIETY IN THE PECEBUILDING PROCESS

Tomáš Hoch¹ - Jakub Kašpar²

Cílem tohoto textu je na příkladu Gruzie identifikovat roli, jakou organizace občanské společnosti hrají v procesu budování míru. Dále pak poukázat na faktory, které činnost občanské společnosti při transformaci konfliktu limitují. Terénní výzkum byl proveden prostřednictvím rozhovorů s představiteli gruzínské občanské společnosti, jež proběhly v Tbilisi v průběhu června a července 2015.³

Klíčové slova: Transformace konfliktu, Občanská společnost, Budování míru, Gruzie

The aim of this text is to identify the role of civil society organisations in the peacebuilding process on the case study of Georgia and then point out the factors, which limit the activities of civil society in the conflict transformation. The study is based on field research focusing on civil society organisations in Georgia, carried out in Tbilisi during June and July 2015.

Key words: Conflict transformation, Civil society, Peacebuilding, Georgia

JEL: F50, N40

¹ RNDr. Tomáš Hoch, Ph.D. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, Chittussiho 10, 71000 Ostrava, Česká republika, e-mail: tomas.hoch@osu.cz

Tomáš Hoch je odborným asistentem Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje na Ostravské univerzitě. Absolvoval magisterské a doktorské studium v oboru politické a kulturní geografie na Přírodovědecké fakultě Ostravské univerzity. Věnuje se především neuznaným státům v kavkazském regionu, zahraniční rozvojové spolupráci a politice vůči zemím globálního Jihu.

² Mgr. Jakub Kašpar. Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, Chittussiho 10, 71000 Ostrava, Česká republika, e-mail: P14220@student.osu.cz

Jakub Kašpar vystudoval politickou a kulturní geografii na Přírodovědecké fakultě Ostravské univerzity, kde v současné době působí jako interní doktorand na oboru politické a kulturní geografie. Ve svém výzkumu se zabývá především politickými procesy v zemích Jižního Kavkazu.

³ Publikace vznikla v rámci projektu 15-09249S - De facto státy v severní Eurasii v kontextu ruské zahraniční politiky, který byl podpořen Grantovou agenturou České republiky.

1 Úvod

Geopolitické změny, které s sebou přinesl rozpad SSSR a konec Studené války, se odrazily i v teoretických přístupech ke studiu ozbrojených konfliktů. Autoři jako Kaldor (1999) nebo Ignatieff (2005) poukazují na to, že ozbrojené konflikty nabývají v současnosti jiných podob, než tomu bylo v předcházejícím dlouhém období tzv. moderních konfliktů. Charakter ozbrojených konfliktů se v posledních dvou dekadách proměnil z mezinárodního, kdy proti sobě válčili obvykle dva státní aktéři, na konflikty vnitrostátní, jejichž aktéry jsou nejčastěji dvě či více substátních jednotek, případně jsou státní aktéři pouze jedním z aktérů konfliktu.

S tím souvisí také proměna v přístupu k postkonfliktnímu období budování míru. V období Studené války byli klíčovými aktéry mírových procesů státy a mezinárodní vládní organizace. Davidson a Montville (1981) označují techniky a iniciativy v mírovém procesu, jež jsou vedeny vládními zmocněnci konfliktních stran, jejich kariérními diplomaty či jinými významnými oficiálními představiteli za tzv. *Track I diplomacy*. Miall (2004) definuje *Track I diplomacy* jako proces, kde komunikace mezi představiteli jedné konfliktní strany směřuje přímo k rozhodovacímu aparátu druhé konfliktní strany. Vzhledem k měnící se povaze konfliktů související s přesunem z mezistátní na vnitrostátní úroveň, se ovšem stále důležitějšími stávají aktéři nestátní, spadající pod označení organizace občanské společnosti (CSOs – civil society organizations), jako jsou např. nevládní neziskové organizace, akademici, think tanky či média. Tito nestátní aktéři formují v procesu transformace konfliktu tzv. *Track II diplomacy*. Jedná se o neformální aktivity paralelní s oficiálními diplomatickými jednáními, jež bývají obvykle realizovány soukromým či neziskovým sektorem a projevují se nejčastěji prostřednictvím pořádání neformálních seminářů vedoucích k budování míru a vzájemné důvěry mezi konfliktními stranami (Azar a Burton 1986).

Od zisku nezávislosti v roce 1991 zažila Gruzie množství ozbrojených konfliktů. Vyjma dvou občanských válek, které eskalovaly do ozbrojené podoby v prosinci 1991 – lednu 1992 a znovu pak v září – listopadu 1993, se jednalo o války v separatistických regionech Abcházie (1992-1993) a Jižní Osetie (1991-1992 a 2008). Byť došlo v případě Abcházie i Jižní Osetie k ukončení ozbrojené fáze obou konfliktů, dodnes nebyly vyřešeny klíčové otázky politického statusu těchto regionů, ani podmínek pro návrat vysídlených osob. Konflikty tak zůstaly ve své zamrzlé podobě a představují pro Gruzii značnou zátěž nejen v oblasti politické, ale rovněž ekonomické, bezpečnostní a sociální. Zároveň se Gruzii a jejím separatistickým konfliktům již od rozpadu SSSR dostávalo výrazné pozornosti od okolního světa. A tento zájem se ještě zvýšil po roce 2003, kdy v zemi proběhla tzv. Růžová revoluce, která ukončila vládu Eduarda Ševardnadzeho. Dodnes v zemi působí několik mezinárodních organizací, které jsou zapojeny do peacebuildingového procesu a také mnoho lokálních CSOs, jejichž agendou je mimo jiné transformace konfliktu v rámci *Track II diplomacy*.

Přestože konflikty v Gruzii byly rozsáhle studovány nejrůznějšími experty na makro úrovni celého konfliktu (viz např. Blakkisrud a Kolstø 2012, Kopeček a Jelen 2015, O'Loughlin, Kolossov a Toal 2011, Pegg a Berg 2014, Piknerová 2013), diskuze o peacebuildingových aktivitách na úrovni občanské společnosti jsou tématem v odborné literatuře dosud poněkud opomíjeným. Z významnějších studií v areálu jižního Kavkazu lze zmínit následující publikace Matveeva (2002), Garb (2012), Mikhelidze a Pirozzi (2008) a Popescu (2010). I přes relativně vysoký počet CSOs působících na území Gruzie se však zdá, že dopady jejich aktivit na konfliktní situaci v Abcházii a Jižní Osetii se setkávají s určitými limity. Cílem tohoto textu je analyzovat roli občanské společnosti při transformaci konfliktů v Gruzii. Tedy snaha nalézt odpovědi na otázky: jaká je role občanské společnosti při transformaci konfliktů v Gruzii, jaké jsou limity a dopady jejich aktivit na mírový proces. Tento cíl by měl být naplněn prostřednictvím analýzy sekundární literatury, jež bude doplněna o rozhovory se zástupci gruzínské občanské společnosti, kteří jsou aktivní v oblasti transformace konfliktu. Nejprve bude pozornost věnována konceptualizaci transformace konfliktu včetně role, kterou v ní hraje občanská společnost. Následně bude zmíněna metodologie terénního výzkumu, který proběhl v Gruzii v červnu a červenci 2015. Tyto kapitoly by měly sloužit jako rámec pro následující část textu, která se bude zabývat diskuzí o úloze a významu lokálních gruzínských CSOs při transformaci konfliktů v Gruzii.

2 KONCEPTUALIZACE TRANSFORMACE KONFLIKTU A OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Studium konfliktů trpí jistou terminologickou nejednoznačností, a to zejména v případě svého zřejmě nejfrekventovanějšího termínu, peacebuildingu. Ten zavedl do oblasti výzkumu ozbrojených konfliktů Johann Galtung v sedmdesátých letech 20. století, ovšem za posledních čtyřicet let se konceptuální vymezení tohoto přístupu značně proměnilo. V tomto textu peacebuilding chápeme jako nejširší termín, který v oblasti studia mezinárodních konfliktů existuje, a který v sobě skrývá řadu dílčích teorií či přístupů (Schirch 2008, s. 3). Hugh Miall (2004, s. 3-4) tyto dílčí přístupy shrnuje do tří konceptuálních bloků: *management konfliktu* (conflict management), *řešení konfliktu* (conflict resolution) a *transformace konfliktu* (conflict transformation), lišících se zejména v představách o možnostech konflikt řídit či usměrňovat na cestě od přetrvávajícího násilí k udržitelnému míru. V této studii se hlásíme k poslednímu zmíněnému konceptu, tj. transformaci konfliktu.

Při transformaci konfliktu je důraz kladen na podporu skupin uvnitř společnosti, jejichž hodnoty a zájmy jsou v rozporu s udržitelným mírem. Tento koncept uznává, že konflikty jsou transformovány postupně, a to prostřednictvím řady menších či větších změn, při nichž hrají klíčovou roli domácí představitelé občanské společnosti, kteří mají zájem na mírové transformaci konfliktu (Lederach 1997). Konflikty jsou tak v posledně zmíněném pojetí spíše transformovány, než vyřešeny

nalezením určité *win-win* strategie a je v nich pracováno spíše s diskurzí, vztahy, zájmy, očekáváními apod. než s reálnými příčinami sporu (Hoch, Kopeček a Baar 2012, s. 5). Viděno touto optikou nejsou domácí aktéři bráni za problém a iniciativy z vnějšího prostředí za řešení, ale dlouhodobý cíl transformace konfliktu je viděn spíše v rozvíjení lidí a institucí v rámci stávajícího nastavení systému.

Termín občanská společnost může dosahovat široké škály podob a funkcí (viz např. Ehrenberg 1999, Kaviraj a Khilnani 2001). V tomto textu termín občanská společnost používáme pro systém autonomních a na státě nezávislých entit, které umožňují soutěž různých představ a zájmů, tj. tzv. liberální pojetí občanské společnosti vycházející z myšlenek Dahrendorfa (1995) a konceptualizované Reichardtem (2004). Mikhelidze a Pirozzi (2008, s. 11) tvrdí, že z velkého množství organizací občanské společnosti zapojených do mírových procesů v kavkazském regionu, hrají stěžejní roli nevládní neziskové organizace, jejichž aktivity jsou doplněny činností dalších aktérů, jež spadají pod širší vymezení občanské společnosti, jako např. různé diskusní platformy, think-tanky, akademická sféra či nezávislí novináři.

3 ROLE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI PŘI TRANSFORMACI ZAMRZLÝCH KONFLIKTŮ

Dynamika vleklých a zamrzlých konfliktů má za následek stále větší polarizaci a izolaci konfliktních stran, což vede k zakořenění a konzervaci nepřátelských diskurzů zobrazování nepřítele a prohlubování vzájemné nedůvěry (Kelman 1997). U těchto zamrzlých konfliktů je více než jinde zapotřebí snaha o snížení všeobecného strachu, hněvu a celková přestavba vztahů mezi širšími komunitami (McDonald 2002, s. 56). I přesto, že formální vyjednávání na nejvyšší politické úrovni (*Track I diplomacy*) mají v mírovém procesu samozřejmě stále důležitou a nezastupitelnou roli, samy o sobě nemohou zaručit trvalý a udržitelný mír. V případech zamrzlých konfliktů, kdy komunikace s druhou stranou na oficiální politické úrovni vázne, plní CSOs významnou roli tvorby alternativních kanálů potřebných pro úspěšnou transformaci konfliktů. (Davies a Kaufman 2002, s. 2).

Důvod pro zapojení lokálních CSOs při transformaci konfliktu spočívá v předpokladu, že tyto organizace jsou schopny transformovat postoje a chování širších komunit lépe než je tomu v případě oficiálních diplomatických kanálů, což ve výsledku usnadňuje snahy o transformaci konfliktu a zvyšuje pravděpodobnost dosažení trvale udržitelného míru (Barnes 2006, s. 39). Výhoda lokálních organizací při postupné změně klimatu uvnitř vlastní společnosti zasažené konfliktem tkví v důkladné znalosti místního prostředí, institucí a politické kultury. V případě konfliktních společností je navíc zřejmé, že jejich politické elity musí brát nálady veřejnosti ohledně konfliktu při svém rozhodování v úvahu. A proto je důležité, aby panoval ve společnosti určitý konsensus ohledně případného usmíření, protože v opačném případě lze jen stěží předpokládat ochotu vládnoucích struktur vyjednat o mírové dohodě, pokud by v sázce měla být ztráta veřejné podpory (McKeon 2005, s. 568). Existuje tedy

předpoklad, že trvalého míru může být dosaženo pouze v případě, že tento mír podporuje dostatečná část občanské společnosti (Lederach 1997, s. 94).

Agenda lokálních organizací občanské společnosti tak spočívá především v poskytování neutrální půdy pro vzájemný dialog, komunikaci se širokou veřejností a reprezentování jejích zájmů, vytváření sítí mezi členy občanské společnosti na obou stranách, přehodnocování historických narativů, včetně mýtů a nepřátelských obrazů druhé strany (Mikhelidze a Pirozzi 2008, s. 12). Tímto způsobem představují CSOs nové myšlenky a vize, které ve svém důsledku mohou a měly by zapříčinit, že lidé začnou o konfliktu aktivně a konstruktivně přemýšlet, což je klíčový faktor celého mírového procesu (Babbitt 1997, s. 366). Lokální organizace představují rovněž vhodné aktéry pro sdílení informací mezi domácími a zahraničními neziskovými organizacemi, agenturami a dárci (Rudincová 2008, s. 7). Mezi metody, které k dosažení tohoto cíle CSOs využívají, patří například workshopy, školení, semináře a další aktivity, které mají za úkol vytvářet atmosféru vhodnou pro transformaci konfliktu (Babbitt 1997, s. 371).

V praxi se však CSOs ve svých peacebuildingových aktivitách musí vypořádat s řadou problémů a otázek jak ve všeobecné rovině, tak v rovině, která vychází ze specifických okolností každého jednotlivého konfliktu. Ve všeobecné rovině je jednou z největších výzev pro CSOs převést dopady jejich peacebuildingových aktivit z individuální na celospolečenskou úroveň, protože jedině tak může mít jejich činnost signifikantní vliv na širší konfliktní kontext a celý mírový proces (Church a Shouldice 2003, s. 25). To samozřejmě neznamená, že lokální aktivity CSOs nebo jejich dopady na individuální úrovni nejsou důležité. Naopak, s ohledem na prostředky vynaložené na peacebuildingové aktivity, společně s jejich cílem mít vliv na kontext individuální, stojí jistě za to usilovat cíleně rovněž o určité celospolečenské rezonanční efekty (Söderström, 2008, s. 10). V praxi totiž většina CSOs nemá konkrétní plán na to, jak převést výsledky své činnosti na celospolečenskou úroveň a spíše spoléhají, že výsledek jejich aktivit bude mít automaticky vliv na makro-úroveň konfliktu (Anderson a Olson 2003, s. 13). Jak tohoto převodu na celospolečenskou úroveň dosáhnout zůstává však často z jejich strany ponecháno předpokladu, že dobré úmysly budou mít nakonec automaticky pozitivní účinky na širší kontext konfliktu (Anderson a Olson 2003, s. 64).

Školení a vzdělávání na individuální úrovni by neměly být samy o sobě cílem, nýbrž prostředkem k tomu, aby lidé začali jednat nezávisle na vnitřních strukturách a vztazích neziskových organizací (Barnes 2006, s. 84). Lederach (1997) k této problematice dodává, že školení lidí z lokálních CSOs by měli sloužit jako katalyzátor změn ve společnosti, která na rozdíl od jednotlivců disponuje potřebnou kapacitou pro transformaci celého konfliktu (Lederach 1997, s. 112). Příklady úspěšného přenosu lokálních peacebuildingových aktivit na makro-úroveň konfliktu bychom mohli nalézt

například v Severním Irsku, při utváření tzv. mírových koalic nebo v Izraelsko-Palestinském konfliktu (Gidron et al. 2002).

4 METODOLOGIE

Jelikož je cílem našeho textu přispět k pochopení role, jakou v transformaci gruzínských konfliktů má místní občanská společnost a představit limitující faktory jejího působení, byl náš výzkum prováděn prostřednictvím rozhovorů s významnými nestátními aktéry z řad představitelů gruzínských neziskových organizací, univerzit a novinářů, které byly doplněny o rozhovor se zaměstnankyní gruzínského Ministerstva pro usmíření a občanskou rovnost. Kritériem našeho výběru respondentů byla snaha o výběr klíčových představitelů z každé oblasti, kteří jsou do procesu budování míru zapojeni dlouhodobě a představují významné osobnosti s potenciálem ovlivňovat gruzínské veřejné mínění v oblasti transformace konfliktů. Terénní výzkum v Gruzii proběhl v červnu a červenci 2015. Celkem se jednalo o 9 expertních rozhovorů,⁴ začínajících volným vyjádřením respondenta ke studované problematice a následované rozhovorem strukturovaným. V osmi případech probíhaly rozhovory v anglickém jazyce, jeden rozhovor proběhl v ruštině. Délka každého rozhovoru kolísala v rozpětí od 75 do 120 minut. Dotazovanými byli tři představitelé gruzínských neziskových organizací, jež jsou dlouhodobě aktivní v oblasti transformace konfliktů, dále pak tři zástupci univerzit píšící na dané téma akademické publikace, dva novináři a zaměstnankyně gruzínského Ministerstva pro usmíření a občanskou rovnost. S respondenty bylo domluveno, že rozhovory budou anonymní. To odpovídá tzv. principu Chatham House, na jehož základě probíhají neformální setkání představitelů konfliktních společností, a jehož základem je nezveřejňování jmen diskutujících k jednotlivým názorům či návrhům. Tento princip je dodržován ve snaze, aby respondenti mohli svobodně vyjádřit vlastní názor a nebyli svazováni možnými následky při případných kontroverzních výrociích neslučitelných s převládajícím veřejným míněním v jejich společnosti. Informace získané od respondentů přímo v terénu byly doplněny údaji z jiných dostupných zdrojů, a to především ze sekundární odborné literatury, ze zpráv nevládních organizací a sdělovacích prostředků, které pokrývají oblast transformace gruzínských konfliktů (např. International Crisis Group, Berghof Research Centre for Constructive Conflict Management, Microcon, Ria Novosti, Civil Georgia, The Guardian ad.).

5 KONFLIKTY V ABCHÁZII A JIŽNÍ OSETII A NÁSLEDNÉ MÍROVÉ PROCESY

Přestože příčiny obou konfliktů na území současné Gruzie spadají až do 19. století, není účelem této práce se jimi podrobněji zabývat. Kořeny novodobých

⁴ Více k tématu expertního rozhovoru viz např. Flick 2009, s. 165–169.

konfliktů v Abcházii a Jižní Osetii lze datovat do období konce 80. let a raných 90. let minulého století, kdy získala v souvislosti s rozpadem SSSR Gruzie nezávislost. Požadavky abcházských i osetských elit na sebeurčení se dostaly do střetu se směřováním nezávislé Gruzie, jejíž národní projekt byl založen na nedělitelnosti vlastního území. Existence neslučitelných národních projektů se brzy přenesla do podoby ozbrojených konfliktů. V Jižní Osetii vypukla válka na jaře 1991 a trvala jeden a půl roku. Jejím důsledkem bylo okolo tisíce mrtvých, přibližně 100 tisíc osetských uprchlíků směřujících do Ruska a 23 tisíc Gruzínů mířících do regionů Gruzie (ICG Report No. 159, s. 4). Konflikt byl ukončen 23. června 1992 tzv. Dohodou ze Soči. Hlavními body dohody bylo zastavení bojů k 28. červnu 1992, vytvoření Kontrolní komise složené ze zástupců Ruska, Gruzie, Jižní Osetie, Severní Osetie a také zástupců Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, které měla zajistit klid v regionu. Cílem mělo být i vytvoření podmínek pro návrat uprchlíků. Vzájemné gruzínsko-osetské vztahy však zůstaly i po uzavření příměří pod bodem mrazu (Hoch, Souleimanov a Baranec 2014). Konflikt mezi Abcházy a Gruzíny dosáhl ozbrojené fáze v létě 1992 a trval do září 1993. Následkem konfliktu bylo 8000 mrtvých, asi 240 000 lidí bylo nuceno z Abcházie uprchnout a došlo k de facto separaci Abcházie od Gruzie (ICG Report No. 176, s. 1). V oficiální rovině byla válka ukončena dohodami o příměří z dubna 1994, úplného politického řešení však nebylo dosaženo dodnes.

Od té doby se oba regiony od Gruzie de facto separovaly, přestože jim až do roku 2008 chybělo jakékoliv mezinárodní uznání. Absence vnější suverenity však byla do jisté míry nahrazena externím aktérem, který zaručoval fungování obou de facto států. V tomto případě se role patronského státu zhostilo Rusko, které dodnes poskytuje výrazné finanční prostředky nutné pro fungování obou entit a také bezpečnostní záruky, které neváhalo demonstrovat v Jižní Osetii v roce 2008. Od počátku konfliktů tak žily komunity Abcházů, Osetů a Gruzínů poměrně izolovaně jedna od druhé. Tyto komunity se také stále více polarizovaly, prohlubovaly se zakořeněné nepřátelské obrazy a stereotypy, chyběly nestranné komunikační kanály, které by přemostily vzájemnou nedůvěru a přispěly k transformaci konfliktu (Rozhovor č. 2).

6 AKTIVITY MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ VĚNUJÍCÍCH SE V GRUZII PEACEBUILDINGU

V průběhu výzkumu jsme identifikovali pět hlavních mezinárodních organizací, které dosáhly významných výsledků, pokud jde o obnovení důvěry mezi rozdělenými skupinami, snižování stávajících negativních stereotypů a při vytváření prostředí podporujícího spolupráci mezi gruzínskou stranou na jedné straně a abcházskou či osetskou společností na straně druhé. Jedná se o *Conciliation Resources*, *University of California Irvine*, *International Alert*, *Berghof Research centre for Constructive conflict management* a *Heinrich Böll Stiftung*. Z rozhovorů jednoznačně vyplynulo, že těchto pět organizací je pro celou transformaci konfliktů

v Gruzii stěžejních a bez jejich přispění by komunikace mezi neziskovými organizacemi v Gruzii a v obou de facto státech buď nefungovala vůbec, nebo fungovala jen ve velmi omezené míře. Nejen, že drtivou většinu společných seminářů těchto pět mezinárodních organizací organizovalo a financovalo, ale také pomáhaly navazovat konstruktivní dialog (Rozhovor č. 2 a rozhovor č. 7).

Jedna z nejvýznamnějších a nejdéle fungujících iniciativ zaměřených na dialog aktérů občanské společnosti byla spuštěna v roce 1997 díky podpoře University of California Irvine (UCI). Mezi účastníky byli převážně představitelé gruzínských a abcházských CSOs, jež byli doplněni o významné představitele občanské společnosti z jiných zemí. Od počátku patřilo mezi společný cíl všech účastníků této iniciativy zabránit obnovení násilí a rozšířit okruh lidí, kteří obhajují pouze mírové řešení konfliktu. V prvních několika letech UCI projektu se účastníci chtěli vyhnout diskusi o politických otázkách a návrhům na politické řešení konfliktu. Postupem času si však účastníci vybudovali vzájemnou důvěru a cíl se posunul k podpoře vzájemně prospěšné mírové transformace konfliktu. Od té doby se UCI procesu pravidelně účastnili nejen představitelé občanské společnosti, ale někdy i vládní úředníci, aby prodiskutovali aktuální politický vývoj a seznámili se s názory druhé strany (Garb 2012, s. 91). V rámci tohoto projektu proběhlo patnáct velkých konferencí a třicet pracovních setkání, jichž se účastnilo v průměru deset osob z abcházské i gruzínské strany. Od roku 1997 do roku 2004 patřila k hlavním organizátorům těchto setkání Paula Garb z UCI, od roku 2004 probíhaly aktivity společně s *Heinrich Böll Stiftung, Conciliation Resources a International Alert*. K patnácti konferencím vyšel sborník textů s názvem 'Aspects of the Georgian-Abkhaz Conflict' (UCI center for citizens peacebuilding: Aspects of the Georgian-Abkhaz conflict, volumes 1-15).

V roce 1997 začali zástupci *Berghof Research Centre for Constructive Conflict Management* ve spolupráci s *Conciliation Resources* organizovat tzv. Schlainingský proces, který přivedl ke společnému jednacímu stolu abcházské a gruzínské politiky a jejich poradce k diskusi o klíčových otázkách mírového procesu. Rozdíl mezi UCI a Schlainingským procesem je v tom, že UCI proces byl převážně určen pro představitele občanské společnosti, kteří byli někdy doplněni o politické představitele, zatímco v případě Schlainingského procesu tomu bylo přesně naopak (Rozhovor č. 7). Setkání byla zaměřena na hledání možných způsobů a cest pro transformaci konfliktu. V letech 1997 až 2004 došlo k více než dvaceti setkáním zástupců gruzínské a abcházské společnosti. Mnoho jednání vyústilo ve společné písemné zprávy k možnostem řešení různých sporných bodů konfliktu a postupně se vytvářela síť spolupracujících představitelů neziskového sektoru, kteří se pravidelně setkávali a budovali vzájemnou důvěru a porozumění.

Ze strany představitelů gruzínských neziskových organizací jsou aktivity neoficiálního mírového procesu představované *UCI a Schlainingským procesem* hodnoceny za velmi významné. Naši respondenti se shodli v názoru, že i přes nízký

dopad těchto setkání na *Track I diplomacy* představovanou primárně Ženevským procesem, měla setkání představitelů abcházských a gruzínských CSOs svá pozitiva. Gruzínský akademik jejich význam shruje následovně: Společná setkání pomáhala v mnoha ohledech lépe pochopit názory druhé strany, potlačit určité stereotypy a také bylo dosaženo konsensu o nutnosti řešit konflikt pouze mírovou cestou. Tomu přispíval i způsob anonymizace diskutujících (tzv. Chatham House princip), kdy v písemných zprávách ze seminářů nejsou uváděna jména diskutujících (Rozhovor č. 4). Zajímavou iniciativou byla společná setkání mladých zástupců občanské společnosti z Gruzie, Abcházie a Jižní Osetie v rámci projektu *Engagement through Dialogue*. Projekt byl realizován za finanční podpory Evropské komise, Berghof Research centre a ve spolupráci s místními partnery. Cílem projektu bylo: 1) rozšířit prostor pro přímou interakci mezi představiteli společností rozdělených konfliktem, 2) podpořit rostoucí příležitosti pro mladé aktivisty, aby jim bylo umožněno komplexně diskutovat o řešení problémů, kterým čelí jejich společnost, 3) poskytnout příležitost zjistit na vlastní kůži prostředky a limity procesu budování míru (*Engagement through Dialogue* 2016). V rámci projektu proběhla studijní setkání nejprve v Moldavsku a Kosovu, kde se účastníci mohli setkat s místními novináři, akademiky a politiky. Na příkladech konfliktů v Kosovu a Podněstří mohli mladí představitelé občanské společnosti porovnávat podobnosti a rozdílnosti mezi Podněstřím, Kosovem, Abcházíí a Jižní Osetií a zaměřit se na dobrou i špatnou praxi tamní transformace konfliktů (Rozhovor č. 3).

Situace se však poté výrazně změnila v letech 2005-2007, kdy se mírový proces na oficiální úrovni zadrhl. Abcházští představitelé to přičítají rostoucímu tlaku po obnovení teritoriální integrity ze strany gruzínského režimu, kdy Saakashviliho vláda chtěla rychlé výsledky a ne setkání, na nichž se pouze mluví (Rozhovor č. 5). Tento názor potvrzuje i bývalý představitel gruzínské občanské společnosti a od roku 2012 gruzínský ministr pro usmíření Paata Zakareishvili: Naše vláda chce všechno najednou: přistoupení k NATO, dobré vztahy s Ruskem a reintegraci Abcházie a Jižní Osetie. Chybějící trpělivost pro dialog však vedla naopak ke zvýšení vzájemné nedůvěry mezi Gruzii a Abcházíí (citováno podle Popescu 2010, s. 9). A v roce 2007 se zadrhl i neformální mírový proces. Představitel gruzínské neziskové organizace vidí za hlavní důvod ukončení Schlainingského a UCI procesu radikální proměnu přístupu gruzínské vlády vůči konfliktům, které se je pokoušela vysvětlovat ne jako gruzínsko-abcházský a gruzínsko-osetský konflikt, ale primárně jako konflikt gruzínsko-ruský. Proto už politické elity v Gruzii evidentně neměly zájem o pokračování procesu dialogu mezi Gruzii a Abcházíí a přijaly několik opatření, aby bylo ukončení Schlainingského procesu nevyhnutelné. Tím posledním krokem bylo vládní doporučení neúčastnit se Schlainingského procesu komukoliv z poslanců pod vlivem vládní strany

Sjednocené národní hnutí. Výsledkem bylo, že pokračování procesu dialogu se stalo nemožným (Rozhovor č. 2).

7 Vliv ruského uznání nezávislosti Abcházie a Jižní Osetie na transformaci konfliktů

Velkou změnu pro pokračování mírového procesu prostřednictvím aktivit občanské společnosti přinesla válka v Jižní Osetii v srpnu 2008 a následné uznání nezávislosti Abcházie a Jižní Osetie ze strany Ruska, následovaného Venezuelou, Nikaraguou a Nauru. Použití síly v srpnu 2008 bylo sice odsouzeno ze strany občanské společností jak v Abcházii a Jižní Osetii, tak v Gruzii, nicméně důsledky války byly pro všechny zúčastněné strany poněkud rozdílné. Pro oba separatistické regiony znamenalo uznání ze strany Ruska a několika dalších států první etapu nového procesu v jejich cestě za vytouženou nezávislostí a zachování přátelských, byť asymetrických vztahů s Ruskou federací. Pro Gruzii znamenalo toto uznání především to, že řešení celého konfliktu je odloženo na neurčito a že obnova její teritoriální integrity se ztratila v nedohlednu. Pro gruzínské CSOs je pak ruská přítomnost v obou regionech znamením, že pro ně již není v mírovém procesu takový prostor, jaký měly před rokem 2008 (Rozhovor č. 9).

Po této srpnové válce se také objevily rozdílné pohledy na poválečný status obou regionů, zejména ohledně termínu „okupace“. Oficiální politika Gruzie vůči oběma de facto státům je v současnosti založena na strategickém dokumentu *Georgian Strategy on Occupied Territories: Engagement through Cooperation*.⁵ Tento dokument je však ostře kritizován jak abcházskou, tak i osetskou stranou. Pro oba neuznané státy je termín „okupovaná teritoria“ již z principu absolutně nepřijatelný (International Alert 2012, s. 60-61). I přes tyto rozdílné názory se však oba de facto státy s představiteli občanské společnosti v Gruzii shodují na tom, že by Abcházie a Jižní Osetie neměly zůstat izolované od mezinárodního společenství. Lidé z gruzínských CSOs, kteří jsou do tohoto procesu zapojeni, vidí v oficiální politice Gruzie nebezpečí úplného zmrazení vzájemných kontaktů s druhou stranou z důvodu abcházské i osetské ještě výraznější mezinárodní izolace (Rozhovor č. 3). Účastníci mírového procesu na druhé straně si zase pod pojmem deizolace představují spíše snahu Gruzie odříznout obě území z ruské sféry vlivu, tak aby správu nad nimi mohly převzít gruzínské orgány státní správy (International Alert 2012, s. 61). Každý pokus ze strany Gruzie jakkoliv omezit možnost obou de facto států navazovat nezávislé vztahy s okolním světem potom představuje výrazný limit pro úspěšnou transformaci konfliktu a zvyšuje skepticismus abcházské i osetské strany k zapojení se do jakéhokoliv dialogu (Rozhovor č. 4).

⁵ Plné znění strategie je dostupné na internete: <http://gov.ge/files/225_31228_370287_SMR-Strategy-en.pdf>

Z osobních výpovědí většiny představitelů gruzínské občanské společnosti vyplynulo, že to byla primárně válka v roce 2008 a následné uznání nezávislosti obou de facto států ze strany Ruska, která vedla abcházské i osetské organizace k menší ochotě spolupracovat s gruzínskými CSOs na společných peacebuildingových projektech (Rozhovor č. 1, rozhovor č. 2 a rozhovor č. 3). V Abcházii a v menší míře rovněž v Jižní Osetii se od roku 2008 neziskové organizace začaly obracet k domácím tématům, jako jsou správní reforma, mediální zákon, integrace tělesně či duševně postižených do společnosti, rozvíjení aktivit pro mládež či ochrana vlastnických práv. Výsledkem je, že po roce 2008 setkání mezi představiteli abcházských, osetských a gruzínských CSOs sice úplně nevymizela, je jich však výrazně méně a velmi obtížně se na ně hledají finance (Rozhovor č. 2).

Západní mezinárodní organizace, věnující se v tomto regionu transformaci konfliktů, jsou sice i po roce 2008 v Gruzii stále ještě aktivní, nicméně se respondenti shodli na faktu, že rozsah jejich aktivit je nižší, než býval před cca desíti lety. Jejich vysvětlením jsou politické motivy související s ruským uznáním nezávislosti Abcházie a Jižní Osetie, nižší míře důvěry v úspěch obou mírových procesů a v přeorientování toku jejich financí na aktivity související s aktuálně podstatnějšími konflikty na východní Ukrajině a v Sýrii (Rozhovor č. 3, rozhovor č. 5, rozhovor č. 6 a rozhovor č. 7). V Jižní Osetii už navíc byly západem financované peacebuildingové projekty utlumeny zcela v souvislosti se Zákonem o cizích agentech, který zapovídá domácím subjektům v Jižní Osetii přijímat finance ze Západu (Rozhovor č. 5). A tak v obou de facto státech klesá význam projektů na budování míru a vzrůstá závislost na Rusku. To představuje jak v Abcházii, tak i v Jižní Osetii ve všech ohledech klíčového partnera.

V případě Abcházie se jedná nejen o podporu politickou, ale rovněž bezpečnostní a finanční. V oblasti bezpečnosti je klíčovým dokumentem Smlouva o abcházsko-ruské vojenské spolupráci a ochraně z 15. 9. 2009, ve které se Rusko zavázalo k ochraně Abcházie proti jakékoliv vnější agresi. Podle této smlouvy získalo Rusko povolení využívat základny v Gudautě a Očamčiře v následujících 49 letech. Tato smlouva říká, že ruští vojáci mají neomezený pohyb v Abcházii, jsou osvobozeni od placení daní, a jsou vyjmuti z možnosti trestního stíhání na základě abcházských zákonů. Ruské jednotky také stráží pozemní a námořní hranice mezi Abcházíí a Gruzii. Na základě této smlouvy Rusko investovalo jen v roce 2010 v Abcházii 465 mil. USD na zajištění abcházské bezpečnosti (RIA Novosti, 15. 09. 2009). Jen pro srovnání, tato částka převyšovala v tomto roce celý rozpočet ministerstva obrany Gruzie o 30 milionů USD (Civil Georgia, 04. 12. 2009). Díky tomu čtvrtina obyvatel Abcházie přestala považovat eventualitu návratu k válečnému stavu za skutečnou bezpečnostní hrozbu (O'Loughlin, Kolossov a Toal 2011, s. 18-20). Tato smlouva byla ještě posílena v listopadu 2014 podpisem Rusko-abcházské dohody o spolupráci a strategickém partnerství. Tato smlouva vedla k vybudování společných rusko-abcházských ozbrojených sil na území Abcházie a sjednocení abcházské zahraniční a obranné

politiky s Ruskou federací. Součástí smlouvy je také příslib ruských financí na vybudování abcházské infrastruktury. Jen v letech 2015-2017 jsou z Ruska přislíbeny dotace do Abcházie ve výši 270 mil. USD (The Guardian, 25. listopadu 2014). Vedle spolupráce v oblasti bezpečnosti je podstatná také spolupráce ekonomická, kdy představuje Rusko hlavního obchodního partnera. V roce 2009 Rusko přispělo formou přímé rozpočtové podpory 1,9 miliardy rublů (65,5 milionů dolarů), což činilo 60 % všech rozpočtových výdajů Abcházie v tomto roce. Stejná částka byla z Ruska převedena do abcházského rozpočtu znovu v roce 2010, kdy přímá rozpočtová podpora z Ruské federace dosáhla úrovně 49 % státního rozpočtu Abcházie (ICG Report No. 202, s. 5). V letech 2011-2015 se jednalo každoročně o 40-60 % abcházského státního rozpočtu, které byly přímo financovány z Ruské federace (Rozhovor č. 9).

Jižní Osetie je na Rusku závislá ještě více než Abcházie. Údaj o přímé rozpočtové podpoře Ruska do Jižní Osetie byl poprvé zveřejněna v roce 2010. Státní rozpočet Jižní Osetie činil v roce 2010 4,3 mld. rublů (140 mil. USD), ale na daních bylo v Jižní Osetii vybráno jen 2,4 mil. USD (ICG report No. 205, s. 4). Přímá rozpočtová podpora tak činila 98,7 % jihoosetského rozpočtu. Dalším aspektem ruské ekonomické pomoci je vyplácení přibližně 20 tisíc penzí obyvatelům Jižní Osetie. Od roku 2006 sídlí pobočka ruského penzijního fondu v Cchinvali. Pokud k tomu připočteme fakt, že Rusko financuje kompletně policii, bezpečnostní složky státu a ruští podnikatelé, politici a členové armády a tajných služeb tvoří více než polovinu členů vlády⁶, je jasné, že ruská podpora je pro Jižní Osetii zcela nezbytná pro udržení alespoň limitované formy nezávislé existence, byť samotné úsilí o nezávislost je v Jižní Osetii dosti kontroverzním tématem. Čelní představitelé Jižní Osetie totiž v průběhu posledních dvaceti let opakovaně mění své názory na problematiku nezávislosti Jižní Osetie od úsilí o plnou vnější suverenitu až po snahy o integraci se Severní Osetií a vstup do Ruské federace. Jihoosetský prezident už v této souvislosti přislíbil uspořádání referenda, které by se mělo uskutečnit na podzim letošního roku. Ruský vliv každopádně považujeme za zcela určující pro vývoj transformace konfliktů nejen v Abcházii, ale také v Jižní Osetii.

8 LIMITY GRUZÍNSKÉ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI NA POLI BUDOVÁNÍ MÍRU

Navzdory značnému úsilí gruzínské občanské společnosti vyvolat veřejný entuziasmus pro myšlenku vzájemného dialogu jako alternativy k válce nedošlo k žádné výraznější mobilizaci gruzínské společnosti proti použití síly. Válka v Jižní Osetii a lidské oběti, které si vyžádala navíc způsobilý, že se lidé začali stále více ptát,

⁶ Mezi nejvýraznější postavy v Jižní Osetii, jež zastávali významné pozice v ruské státní správě a následně sloužili či stále slouží na významných politických pozicích v Jižní Osetii lze jmenovat ministra obrany Anatolije Barankeviče, šéfa výboru bezpečnosti Anatolije Javoroje, premiéra Aslanbeka Bulatseva, předsedu kanceláře prezidenta Jižní Osetie Alexandra Bolshakova, ministra obrany Jurije Tanajeva, ministra vnitra Michaila Mindzajeva ad.

zda peacebuildingové aktivity, které CSOs vyvíjejí, mají smysl a jestli jsou schopny mít vůbec nějaký dopad, pokud jde o prevenci použití síly (Rozhovor č. 7). Chceme-li tedy posoudit limity peacebuildingových aktivit na úrovni občanské společnosti, je nutné analyzovat cíle a motivace lidí, kteří jsou do těchto projektů zapojeni a také možnosti těchto iniciativ z hlediska jejich dopadu na gruzínskou společnost.

V tomto ohledu je důležitým faktorem, který pomáhá k úspěšné transformaci konfliktu to, že zástupci občanské společnosti na obou stranách sdílejí společné zájmy v mnoha oblastech a uvědomují si, že tyto společné zájmy je v první řadě třeba identifikovat a artikulovat. Představitelé gruzínských, abcházských a osetských CSOs měli i před rokem 2008 rozdílné vize toho, jak by měly být samotné konflikty transformovány. Lidé z gruzínských CSOs konzistentně obhajovali mírové sjednocení s Abchází a Jižní Osetií, přestože si dobře uvědomovali, že Gruzie není v Abcházii a Jižní Osetii považována za důvěryhodného a atraktivního partnera. Abcházská a osetská strana naopak trvaly na svých pozicích, že by oba de facto státy a Gruzie mohly koexistovat v míru, jako suverénní státy (Rozhovor č. 4). I přes tyto názorově neslučitelné postoje však byli představitelé občanské společnosti schopni nalézt společný zájem, který představovala mírová transformace obou konfliktů a zřeknutí se jakékoliv formy silového řešení. Navzdory různé motivaci, která přivedla strany k jednacímu stolu, lze konstatovat, že představitelé občanské společnosti spatřovali v dialogu především alternativu k vojenským akcím, přestože dosáhnout hmatatelných výsledků u jednacího stolu trvá obvykle mnohem déle než na bojišti. Gruzínští představitelé občanské společnosti se před rokem 2008 snažili spíše o znovuzískání srdcí Abcházů a Osetů, nežli o jejich území, to však válka z roku 2008 zcela zhatila (Rozhovor č. 3).

S tím souvisí i další významný rozdíl mezi aktéry mírového procesu. Jeden z nich se totiž primárně soustředil na příčiny konfliktu, zatímco ten druhý spíše na jeho důsledky. V našem případě se Gruzie převážně zaměřovala na důsledky konfliktu, zejména na problém vnitřně vysídlených osob (IDPs) a neochotu zejména Abcházie formulovat podmínky, za kterých by se (kromě okresu Gali) mohli do Abcházie gruzínští uprchlíci vrátit. Lidé, kteří byli zapojeni do mírového procesu ze strany Abcházie, se naopak snažili primárně analyzovat příčiny celého konfliktu a odpovědnost Gruzie za rozpoutání ozbrojených akcí v roce 1992. Odlišné postoje obou stran mohou však vycházet i z odlišného vnímání mezinárodních vztahů, respektive selektování a zdůrazňování témat a procesů, které by mohly být užitečné pro jednu či druhou stranu. Například po uznání Kosova byla abcházská strana konfliktu poněkud rozhořčena, když Západ odmítl myšlenku, že by Kosovo mohlo sloužit jako precedens i v jejich případě. Gruzínští účastníci samozřejmě myšlenku precedentu ihned zpochybnili nebo se o ní raději odmítali bavit. Je také důležité si uvědomit, že gruzínské CSOs primárně nepovažovaly za cíl vlastního zapojení do mírového procesu jeho finální vyřešení (Rozhovor č. 3). Ostatně stěží by si mohly nastavit tak ambiciózní

cíl, jelikož si dobře uvědomují, svou roli v mírovém procesu. Jejich cílem bylo vyvinutí určitého modelu mírové interakce mezi stranami konfliktů na základě rovné účasti a svobodné výměny názorů na různé aspekty konfliktu (Rozhovor č. 5).

Dalším důležitým faktorem úspěšné transformace konfliktu je způsob, jakým je samotný dialog mezi představiteli občanské společnosti organizován. Tento dialog by měl mít v ideálním případě podobu neutrální platformy pro diskuzi za stejných podmínek pro všechny strany, kde jeho účastníci mohou otevřeně vyjádřit svůj názor a nikoliv pouze reprezentovat oficiální názor své vlády, jako tomu bývá v případě *Track I diplomacy*. Například v roce 2014 proběhla dvě setkání gruzínských, abcházských a osetských CSOs. Zatímco na prvním setkání panovala poměrně přátelská atmosféra a vstřícné postoje, na druhém setkání se na abcházské a jihoosetské straně objevili zcela noví lidé, kteří pouze četli své postoje z předem připravených materiálů. Bylo zjevné, že účastníci setkání byli k tomuto kroku donuceni ze strany Ruska. Takový formát jednání je samozřejmě vysoce neefektivní a představuje velmi mizivou vyhlídku na možnost nalezení společného kompromisu (Rozhovor č. 1).

Velmi limitujícím prvkem v zapojení gruzínských CSOs do oblasti transformace konfliktů pak představuje především jejich neschopnost ovlivňovat ve větší míře veřejné mínění v Gruzii. Jedná se spíše o malou a převážně uzavřenou skupinu tvořenou převážně mladými a liberálně smýšlejícími lidmi, kteří se sice vzájemně potkávají, ale na globální úrovni je jejich schopnost ovlivnit konflikt velmi nízká (Rozhovor č. 2). Tento relativně malý počet lidí, který je do mírového procesu zapojen, by tedy teoreticky měl působit především jako katalyzátor pro vzájemnou diskuzi o složitých otázkách spojených s konfliktem pro širokou veřejnost na obou stranách konfliktu. Tyto snahy však často narážejí na odlišné představy veřejnosti o tom, jak by měl takový neoficiální mírový proces vypadat, což se přímo odráží v podpoře tohoto procesu ze strany veřejnosti. Například skutečnost, že gruzínský neziskový sektor si přeje navázat kontakty s druhou stranou konfliktu, neodporovala všeobecnému přesvědčení gruzínské veřejnosti o snaze znovuzískat oba regiony. Možná právě proto bychom v Gruzii stěží zaznamenali nějaký veřejný odpor k neoficiálnímu mírovému procesu, přestože není nijak masivně podporován širokou veřejností. Ve společnostech na druhé straně konfliktu je však mnohem obtížnější vysvětlit veřejnosti, že CSOs podporují myšlenku nezávislosti na Gruzii, ale zároveň jsou ochotny vést s ní mírový dialog.

S transferem agendy organizací občanské společnosti do širší veřejné debaty v Gruzii souvisí rovněž aktuální veřejné mínění v Gruzii. Zatímco v době vlády Michaila Saakašviliho představovalo téma teritoriální integrity Gruzie vždy jedno z předních témat veřejné diskuse, v posledních čtyřech letech ztrácí téma reintegrace Abcházie a Jižní osetie svou prioritu. Na předních příčkách veřejného zájmu v Gruzii jsou v současnosti palčivé sociální otázky jako nezaměstnanost, chudoba, integrace menšin do společnosti, uprchlická krize, dále pak rostoucí inflace a z mezinárodního

hlediska také válka na Ukrajině a v Sýrii. Ve všech průzkumech veřejného mínění z posledních pár let je téma teritoriální integrity v prioritách gruzínské společnosti až za nimi (Rozhovor č. 2). Mladá generace v Gruzii dnes již také víceméně uznává právo Abcházů na jejich sebeurčení, byť v jejich podání sebeurčení není rovno mezinárodnímu uznání nezávislosti. Klade ovšem velký rozdíl mezi snahami Abcházie a Jižní Osetie o sebeurčení. Na názoru, že Jižní Osetie je umělým útvarem, který pouze koresponduje se zahraničněpolitickými ambicemi Ruska, se u gruzínské veřejnosti nic nemění (Rozhovor č. 6).

Další bariéru současných snah CSOs o transformaci konfliktu je pak jejich celkové vyčerpání v hledání nových cest a možností. Od roku 2008 se snížila vzájemná důvěra obou stran, a proto je třeba hledat nové formáty vzájemného dialogu. Jednou z nových strategií, která se v posledních letech osvědčila, je zapojení širší občanské společnosti do mírového dialogu a snaha vytvářet vzájemná setkání úžeji zaměřených profesních skupin, jako např. setkání spisovatelů, žurnalistů, lékařů, umělců nebo organizací, jejichž agenda je spojena s ochranou práv žen ve společnosti. Většina těchto snah však naráží na stále silnější ruskou „soft power“ politiku v oblasti, kde se Rusko skrze sofistikovanou propagandu snaží zachovat status quo (Rozhovor č. 8).

9 ZÁVĚR

Z výzkumu vyplynulo, že gruzínská občanská společnost zastává při transformaci konfliktů v Abcházii a Jižní Osetii roli komunikační a informativní. V rámci klasické *Track II diplomacy* se gruzínské CSOs snaží komunikovat s Abcházou a Osety a informují občany Gruzie o dění spjatém s oběma konflikty. V průběhu času se však význam zejména první dílčí role změnil. Po odeznění ozbrojené fáze obou konfliktů a stabilizaci politické situace se gruzínské CSOs za asistence západních neziskových organizací angažovaly v dialogu s abcházskou a osetskou stranou. Tato aktivita sice nepřinesla žádné významné posuny na úrovni *Track I diplomacy*, přesto však z rozhovorů vyplynulo, že díky pravidelné komunikaci přes linii příměří se zejména mezi abcházskými a gruzínskými CSOs vytvořila určitá míra důvěry, ústící ve společné prosazování kultury nenásilí a mírové transformace konfliktu. Relativně intenzivní dialog mezi abcházskými a gruzínskými CSOs byl výrazně utlumen v letech 2007-2008. Gruzínská reflexe tohoto období vysvětluje utlumení společného dialogu mezi představiteli konfliktních společností dvěma faktory. Za prvé se změnil přístup Saakašviliho administrativy k separatistickým entitám a za druhé byly v roce 2008 Abcházie i Jižní Osetie uznány za nezávislé státy ze strany Ruska a několika málo dalších zemí. V rozhovorech několikrát zaznělo, že diskurz gruzínské politiky v tomto období se proměnil z percepce konfliktů gruzínsko-abcházského a gruzínsko-osetského na konflikt Gruzie-Rusko. Uznání Abcházie a Jižní Osetie ze strany Ruska se pak podepsalo na změně v aktivitách abcházských a osetských CSOs, které začaly projevovat méně ochoty ke společným setkáváním se se svými gruzínskými partnery.

Představitelé gruzínské občanské společnosti spatřují v této menší ochotě setkávat se především sílu ruského vlivu, kdy ruku v ruce se vzrůstajícím ruským vlivem v oblasti bezpečnostní, politické, hospodářské i kulturní, narůstá význam Ruska rovněž v oblasti formování občanské společnosti. Rusko se významně podílí na tvorbě prostředí, ve kterém osetská i abcházská občanská společnost působí, což se projevilo i v přijetí Zákona o cizích agentech v Jižní Osetii, který již dnes takřka znemožňuje účast osetských organizací na společných setkáních se zástupci Gruzie, které by byly financovány z projektů západních neziskových organizací.

Gruzínská síť CSOs dnes sice funguje relativně dobře a jednotlivé organizace spolu vzájemně komunikují, přesto však naráží na řadu dalších limitů při své snaze přispívat k transformaci konfliktů. Tím prvním je bezesporu vyčerpanost agendy. Zvláště po roce 2008 si spousta lidí v Gruzii uvědomila, že zbylo již velmi málo prostoru něco nového říci ke konfliktům, které mají z podstaty fundamentálně odlišných postojů konfliktních stran, velmi málo hmatatelných pozitivních výsledků. A tak v současné době existuje v Gruzii spíše přístup spočívající v rozvíjení dialogu uvnitř vlastní společnosti, nežli v prohlubování vzájemné horizontální vazby.

Přestože vzájemná setkávání na úrovni občanské společnosti fungovala minimálně do roku 2008 relativně dobře, na celkovou úroveň konfliktu neměla hmatatelné pozitivní dopady a jimi nastolená agenda zůstala otázkou pouze úzké skupiny lidí. Právě nízká míra přenositelnosti mírové agendy do širší gruzínské společnosti představuje v současné době možná největší vnitřní bariéru v procesu budování míru. Z rozhovorů vyplynulo, že domácích seminářů se účastní stále stejní lidé, kteří mnohdy znají lépe agendu západních dárců, jimž jsou do značné míry rovněž projektově zodpovědní, než zájmy vlastní společnosti. Ta se od posledních voleb v roce 2012 výrazně proměnila a téma teritoriální integrity Gruzie se v průzkumech veřejného mínění propadlo za aktuálně důležitější sociální témata, zejména problematiku, chudoby, nízkých důchodů a nezaměstnanosti.

Vzhledem ke všem vyjmenovaným faktorům limitujícím transformaci konfliktů na úrovni občanské společnosti, je tak zřejmě hlavním pozitivním výsledkem dosavadních mírových procesů vytvoření relativně fungujícího rámce pro vzájemný dialog. Vytvořené komunikační kanály mohou kdykoliv v budoucnu sloužit pro potřeby řešení konkrétních problémů, které s sebou dlouhodobě zamrzlé konflikty přináší. Neméně důležité pro celý proces transformace obou konfliktů je také fakt, že si všechny strany dlouhodobě uvědomují, že mírové řešení konfliktů je v jejich zájmu. Úkol gruzínských CSOs tak aktuálně spočívá primárně ve vzdělávání a osvětě širší veřejnosti ohledně nutnosti a prospěšnosti trvale udržitelného míru v celém regionu Jižního Kavkazu. Je totiž více než zřejmé, že proměna chápání veřejnosti bude v případě zamrzlých konfliktů na Jižním Kavkaze trvat velmi dlouhou dobu.

POUŽITÁ LITERATURA:

1. ANDERSON, M. – OLSON, L. (2003): Confronting War: Critical Lessons for Peace Practitioners. [Online.] In: *The Collaborative for Development Action*, 2003. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <<http://cdacollaborative.org/publication/confronting-war-critical-lessons-for-peace-practitioners/>>.
2. AZAR, E. – BURTON, J. (1986): *International Conflict Resolution: Theory and Practice*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1986. s. 159. ISBN-10: 0931477719.
3. BABBITT, E. (1997): Contributions of Training to International Conflict Resolution. In: ZARTMAN, W. I. – RASMUSSEN, J. L. (eds.) *Peacemaking in International Conflict: Methods & Techniques*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997. s. 365-387. ISBN 10: 1878379615.
4. BARNES, C. (2006): Agents for Change: Civil Society Roles in Preventing War & Building Peace. [Online.] In: *A Network of People Building Peace*, 2006. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <http://www.gppac.net/publication-detail/-/asset_publisher/IDudn4RlfahE/content/agents-for-change-civil-society-roles-in-preventing-war-building-peace/>.
5. BLAKKISRUÐ, H. – KOLSTØ, P. (2012): Dynamics of de facto statehood: the South Caucasian de facto states between secession and sovereignty. In: *Southeast European and Black Sea Studies*, roč. 12, č. 2, s. 281-298.
6. Civil Georgia, 4. 12. 2009. State Budget Approved. [Online.] In: *Civil Georgia*, 2009. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <<http://civil.ge/eng/article.php?id=21751>>.
7. DAHRENDORF, R. (1995): A precarious balance: economic opportunity, civil society, and political liberty. In: *The responsive community*, 1995, roč. 5, č. 3, s. 13-39.
8. DAVIDSON, W. – MONTVILLE, J. (1981): Foreign policy according to Freud. In: *Foreign Policy*, 1981, roč. 45, č. 1, s. 145-157.
9. DAVIES, J. – KAUFMAN, E. (2002): Second Track/Citizens' Diplomacy: An Overview. In: DAVIES, J. – KAUFMAN, E. (Eds.) *Second Track/Citizens' Diplomacy. Concepts and Techniques for Conflict Transformation*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2002. 318 s. ISBN 0-8476-9552-2.
10. EHRENBERG, J. (1999): *Civil Society: The Critical History of an Idea*. New York: NYU Press, 1999. 285 s. ISBN 0-8147-2207-5.

11. Engagement through Dialogue (2016): [Online.] In: *Caucasus Dialogue net*, 2016. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <<http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Welcome.html>>.
12. FLICK, U. (2009): *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage, 2009. 528 s. ISBN 978-1-84787-323-1.
13. GARB, P. (2012): Civil society and conflict transformation in the Georgian-Abkhaz conflict: accomplishments and challenges. In: *European Security*, 2012, roč. 21, č. 1, s. 90-101.
14. Georgian Strategy on Occupied Territories: Engagement through Cooperation. [Online.] In: *Government of Georgia*. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <http://gov.ge/files/225_31228_370287_SMR-Strategy-en.pdf>.
15. GIDRON, B. et al. (2002): *Mobilizing for Peace: Conflict Resolution in Northern Ireland, Israel/Palestine and South Africa*. New York: Oxford University Press, 2002. 304 s. ISBN-13: 978-0195125924.
16. HOCH, T. – KOPEČEK, V. – BAAR, V. (2012): Role občanské společnosti při transformaci separatistických konfliktů na Jižním Kavkaze. In: *Mezinárodní vztahy*, 2012, roč. 47, č. 2, s. 5-28.
17. HOCH, T. – SOULEIMANOV, E. – BARANEC, T. (2014): Russia's role in the official peace process in South Ossetia. In: SZYMAŃSKA, D. – BIEGAŃSKA, J. (eds.) *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, č. 23, s. 53–71.
18. CHURCH, CH. – SHOULDICE, J. (2003): *The Evaluation of Conflict Resolution Interventions: Emerging Practice and Theory*. Londonderry: International Conflict Research, 2003. 32 s. ISBN 0-9540406-3-5.
19. ICG Report No. 159 (2004): Georgia: Avoiding War in South Ossetia. Brussels: International Crisis Group, 2004. 37 s.
20. ICG Report No. 176 (2006): Abkhazia Today, Working to Prevent Conflict Worldwide. Brussels: International Crisis Group, 2006. 33 s.
21. ICG Report No. 202 (2010): Abkhazia: Deepening Dependence. Brussels: International Crisis Group, 2010. 26 s.
22. ICG Report No. 205 (2010): South Ossetia: The Burden of Recognition. Brussels: International Crisis Group, 2010. 34 s.
23. IGNATIEFF, M. (2005): *The Lesser Evil: Political Ethics in Age of Terror*. Princeton: Princeton University Press, 2005. 232 s. ISBN: 9780691123936.
24. International Alert (2012): *Mediation and Dialogue in the South Caucasus: A reflection on 15 years of conflict transformation initiatives*. London: IA, 2012. 399 s. ISBN: 978-1-906677-20-6.
25. KALDOR, M. (1999): *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. 1st edition. Cambridge: Polity Press, 1999. 216 s. ISBN-13: 978-0745620671.

26. KAVIRAJ, S. – KHILNANI, S. (2001): *Civil Society: History and Possibilities*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, 344 s. ISBN-13: 978-0521002905.
27. KELMAN, H. C. (1997): Social-Psychological Dimensions of International Conflict. In: ZARTMAN, W. I. – RASMUSSEN, J. L. (eds.) *Peacemaking in International Conflict: Methods & Techniques*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997. s. 191-237. ISBN 10: 1878379615.
28. KOPEČEK, V. – JELEN, L. (2015): Jižní Kavkaz – od tradice k modernitě pod vlivem ruského kolonialismu. In: TUMIS, S. – NYKL, H. (eds.) *Prekolonialismus, kolonialismus a postkolonialismus : impéria a ti ostatní ve východní a jihovýchodní Evropě*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015. 243 s. ISBN 978-80-7308-582-7.
29. LEDERACH, J. P. (1997): *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997. 208 s. ISBN-13: 978-1878379733.
30. MATVEEVA, A. (2002): Georgia: Peace Remains Elusive in Ethnic Patchwork. In: van TONGEREN et al.(eds.) *Searching for Peace in Europe and Eurasia: An Overview of Conflict Prevention and Peacebuilding Activities*. London: Lynne Rienner Publishers, 2002. 700 s. ISBN-13: 978-1588261892.
31. McDONALD, J. W. et al. (2002): The Need for Multi-Track Diplomacy. In: DAVIES, J. – KAUFMAN, E. (Eds.) *Second Track/Citizens' Diplomacy. Concepts and Techniques for Conflict Transformation*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2002. s. 49-60. ISBN 0-8476-9552-2.
32. McKEON, C. (2005): Civil Society: Participating in Peace Processes. In: van TONGEREN et al. (eds.), *People Building Peace II: Successful Stories of Civil Society*. London: Lynne Rienner Publishers, 2005. 697 s. ISBN-13: 978-1588263834.
33. MIALL, H. (2004): Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task. In: *The Berghof Handbook for Conflict Transformation*. Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 2004. 20 s. ISBN 978-3810039408.
34. MIKHELIDZE, N. – PIROZZI, N. (2008): Civil Society and Conflict Transformation in Abkhazia, Israel-Palestine, Nagorno-Karabakh, Transnistria and Western Sahara. MICROCON Policy Working Paper 3. Brighton: University of Sussex, 2008. 84 s.
35. O'LOUGHLIN, J. – KOLOSSOV, V. – TOAL, G. (2011): Inside Abkhazia: survey of attitudes in a de facto state. In: *Post-Soviet Affairs*, 2011, roč. 27, č. 1, s. 1-36.

36. PEGG, S. – BERG, E. (2014): Lost and Found: The WikiLeaks of De Facto State–Great Power Relations. In: *International Studies Perspectives*, 2014. Early view, s. 1-20.
37. PIKNEROVÁ, L. (2013): Ekonomicko-geografický a sociální přehled zemí jižního Kavkazu. In: ROMANCOV, M. (ed.) *Jižní Kavkaz v bezpečnostní perspektivě*. Praha : Metropolitan University Prague Press, 2013, s. 45-71. ISBN 978-80-86855-90-5.
38. POPESCU, N. (2010): *The EU and the Civil Society in Georgian-Abkhaz Conflict*. MICROCON Policy Working Paper 15. Brighton: University of Sussex, 2010. 33 s. ISBN 978-1-85864-934-X.
39. REICHARDT, S. (2004): Civil Society A Concept for Comparative Historical Research. In: ZIMMER, A. – PRILLER, E. (eds.) *Future of Civil Society: Making Central European Nonprofit-Organizations Work*. Wiesbaden: VS Verlag, 2004. 11-27 s. ISBN 978-3-322-80980-3.
40. RIA Novosti 15.9. 2009. Russia signs military cooperation deals with Abkhazia, S. Ossetia. [Online.] In: Ria Novosti, 2009. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <<http://sputniknews.com/military/20090915/156135405.html>>.
41. SCHIRCH, L. (2008): Strategic Peacebuilding – State of the Field. In: *South Asian Journal of Peacebuilding*, 2008, roč. 1, č. 1, s. 1-16.
42. RUDINCOVÁ, K. (2008): Somálsko: nevládní organizace ve zhroutěném státě. In: *Nový orient*, 2008, roč. 63, č. 3, s. 7-10.
43. SÖDERSTRÖM, J. (2008): *NGOs conflict resolution efforts*. [Online.] In: Peace and Conflict Research, 2008. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/67/67531_1soderstrom_mfs_georgien.pdf>.
44. The Guardian 25.11. 2014: Georgia angered by Russia-Abkhazia military agreement. [Online.] In: *The Guardian*, 2014. [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <www.theguardian.com/world/2014/nov/25/georgia-russia-abkhazia-military-agreement-putin>.
45. UCI center for citizens peacebuilding: Aspects of the Georgian-Abkhaz conflict, volumes 1-15. [Online.] In: UCI center for citizens peacebuilding [Citované 2.8.2016.] Dostupné na internete: <http://www.peacebuilding.uci.edu/pb_cs_abkhaz_pub>.

Seznam Rozhovorů:

Rozhovor č. 1 – Představitelka gruzínské neziskové organizace, Tbilisi, 29.6. 2015

- Rozhovor č. 2 – Představitel gruzínské neziskové organizace, Tbilisi, 30.6. 2015
- Rozhovor č. 3 – Představitelka gruzínské neziskové organizace, Tbilisi, 2.7. 2015
- Rozhovor č. 4 – Gruzínský akademik, Tbilisi, 29.6. 2015
- Rozhovor č. 5 – Gruzínský akademik, Tbilisi, 1.7. 2015
- Rozhovor č. 6 – Gruzínský akademik, Tbilisi, 3.7. 2015
- Rozhovor č. 7 – Gruzínský nezávislý novinář, Tbilisi, 30.6. 2015
- Rozhovor č. 8 – Gruzínský nezávislý novinář, Tbilisi, 2.7. 2015
- Rozhovor č. 9 – Zaměstnankyně Ministerstva pro usmíření a občanskou rovnost, Tbilisi, 1.7. 2015